

KOMT STEREUM SUBTOMENTOSUM IN ONS LAND OOK BUITEN DE IJSSELMEERPOLDERS VOOR?

H.F. van der Laan

Rembrandtlaan 33
Arnhem

Degenen, die deze winter de "Dag van Baarn" meemaakten, hebben met de bovengenoemde voor ons land nieuwe soort reeds kunnen kennismaken door middel van een door Dr.F. Tjallingii bij zijn verslag over de inventarisatie van de IJsselmeerpolders vertoonde dia. Er zijn talrijke voorkomens in Oost Flevoland gevonden en enkele in de N.O. polder op oude stammen van elzen, die bijna overal in de polderbossen eerst aangeplant zijn met andere boomsoorten, zowel van loof- als naaldhout, maar na enige jaren zijn afgezaagd om die andere soorten meer ruimte te geven.

Op het eerste gezicht lijkt *Stereum subtomentosum* Pouzar zeer veel op de algemeen voorkomende en bekende *Stereum hirsutum* (Willd. ex Fr.) S.F. Gray (Gele Korstzwam), maar bij nadere beschouwing blijken er toch wel enige saillante verschillen tussen deze beide verwante soorten te bestaan.

Jonge exemplaren van *S. subtomentosum* zijn bloembladvormig en smal aangehecht. Later worden ze waaijer- en tenslotte halfcirkelvormig. Soms groeien enkele naast elkaar staande exemplaren tezamen. Ook dan blijven de smalle "stelen" meestal bestaan, al komt brede aanhechting bij wijze van uitzondering ook wel voor. Daarentegen zijn de halfcirkelvormige vruchtlichamen van *S. hirsutum* vrijwel altijd breed aangehecht en worden smalle stelen slechts zelden aangetroffen. Het zijdelings samengroeien tot lange repen komt bij de laatste soort vaker voor dan bij de eerste. Geheel of gedeeltelijk resupinate vruchtlichamen zijn bij *S. subtomentosum* zeldzamer dan bij *S. hirsutum*. Wel vindt men soms van de eerste soort aan de onderkant van takken resupinaat lijkende vruchtlichamen, die echter bij nadere beschouwing slechts op één punt blijken te zijn aangehecht.

De bovenzijde van de vruchtlichamen van *S. subtomentosum* is kort, fluweelachtig behaard (dikte tot 0,5 mm), terwijl de beharing van *S. hirsutum* lang en ruig is (dikte 0,5-1,5 mm). Ook de trama is bij de eerste wat dunner dan bij de laatste, maar de maten variëren binnen nogal wijde grenzen en zijn tevens afhankelijk van de vochtigheidsgraad. De totale dikte van 0,5-1,5 mm van de vruchtlichamen van *S. subtomentosum* mag echter toch wel significant verschillend worden genoemd van die van *S. hirsutum*, welke

1,5-2,5 mm bedraagt.

De kleur van het grootste gedeelte van het hymenium van de twee soorten is weinig verschillend. Dat van *S. subtomentosum* vond ik bruinachtig oranje tot bruinachtig geel (volgens Methuen's Handbook of Colour). Soms komt een abrikozenrode tint voor. Jahn (1971: 92) spreekt van "hellocker --- milchkaffeefarbig". Het hymenium van *S. hirsutum* is iets opvallender getint, nl., ei-, goud- of oranjegeel. Oudere eksemplaren van beide soorten worden grauwwachtig van kleur. De rand van het hymenium toont echter een zeer frappant verschil, dat bij de determinatie de doorslag kan geven. Bij *S. hirsutum* is die rand gelig, wat lichter gekleurd dan de rest, maar *S. subtomentosum* heeft een hymenium met witte rand, die bij verse eksemplaren door kneuzing chromaatgeel verkleurt. Bij *S. hirsutum* is zo'n gele verkleuring nooit waargenomen, wel komt volgens Jahn (1971: 90) soms een rode verkleuring voor.

Mikroskopisch zijn er geen verschillen tussen de beide soorten te vinden. Die zijn er wel tussen *S. subtomentosum* en de er makroskopisch veel op gelijkende Noord-Amerikaanse soort *Stereum fasciatum* (Schw.) Fr. Daartoe werden vroeger de Europese vondsten van *S. subtomentosum* geacht te behoren, totdat Pouzar (1964) deze laatste als een afzonderlijke species herkende en de verschillen tussen de drie soorten duidelijk vaststelde.

Stereum subtomentosum wordt in de ons omringende landen en trouwens ook elders in de noordelijke gematigde zone voornamelijk op els aangetroffen, evenals dat in de IJsselmeerpolders het geval is. Begrijpelijk is het daarom dat Tjallingii opmerkte, het waarschijnlijk te achten dat deze soort in ons land ook buiten die polders in elzenbossen voorkomt. Er zijn echter feiten die tegen deze veronderstelling pleiten. Noch in het Rijksherbarium, noch in de herbaria te Baarn of Wijster zijn kollekties van *S. subtomentosum* te vinden. Verder is geen van de door mij dienaangaande ondervraagde leden van onze vereniging, die zich speciaal voor *Aphyllophorales* interesseren, de soort elders tegengekomen.

Ook Jahn's ervaringen manen tot voorzichtigheid. Hij deelt mede dat de voorkomens van deze *Stereum* zeer ongelijkmatig over West Duitsland verdeeld zijn. (Jahn 1971: 92). De meeste vondsten zijn in de Boven-Rijn vlakte gedaan, ook meer benedenstrooms zijn er enkele langs deze rivier bekend. Maar in de Noord-Duitse laagvlakte zijn er slechts weinige, waaronder een vondst van Jahn en Tjallingii bij de Weser in 1963. (Jahn 1964: 24). Daarentegen wordt *S. subtomentosum* in de merengebieden van Oost Duitsland veelvuldig aangetroffen. Wat Jahn (ibid: 26) over Westfalen zegt, geldt zeer waarschijnlijk ook voor ons land: "Bei uns sollte man ihn --- besonders in Erlenbrüchwäldern suchen; dass er aber dort keineswegs häufig ist, beweisen zahlreiche vergebliche Nachsuchen,

die ich in den beiden letzten Jahren in verschiedenen Alneten angestellt habe."

Daarom zou ik gaarne tot degenen, die min of meer geregeld in elzenbossen speuren, het verzoek willen richten in de komende nazomer en herfst speciaal eens naar deze soort te willen uitzien. Uit de voorgaande beschrijving blijkt dat men in de eerste plaats moet uitkijken naar een *Stereum*, waarvan de meeste hoedjes smal gesteeld zijn aangehecht. Als men deze meent te hebben gevonden onderzoeken men reeds in het veld de onderzijde van verse exemplaren op geelkleuring door kneuzing van de witte rand. Tenslotte kan men de determinatie thuis nog bevestigen door de dikte van enkele vruchtlichamen te meten.

Summary:

In recent years *Stereum subtomentosum* Pouzar has frequently been found on cut down trunks of *Alnus* in cultivated woods, planted about twenty years ago in the IJsselmeerpolders. The species has probably not been discovered in alderwoods in the Netherlands outside this particular area.

Literatuur:

- Jahn, H. (1964). Der Samtige Schichtpilz, *Stereum subtomentosum* Pouzar, im Rheinland und in Westfalen gefunden. Westfälische Pilzbr. 5: 23-27.
- Jahn, H. (1971). Stereoide Pilze in Europa. Westfälische Pilzbr. 8: 69-176.
- Pouzar, Z. (1964). *Stereum subtomentosum* sp. nov. and its taxonomic relations. Česká Mykologie 18: 147-156.

=====